

І.П. Кус, магістрант, V курс, гр. ФКМ-3, ФОФ
 Науковий керівник – д.е.н., доц. І.В. Литвинчук
 Житомирський державний технологічний університет

БЮДЖЕТНА СФЕРА ДЕЛЕРАЛЬНОЇ ТА УНІТАРНОЇ ДЕРЖАВ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Зважаючи на наростаючі сепаратистські настрої в Україні, заклики до федералізації, актуальним, в даному випадку, буде розглянути переваги та недоліки в бюджетній сфері федеративної та унітарної держав.

В фінансовій літературі існує поняття «бюджетний федералізм», що характеризує бюджетні відносини з високим рівнем децентралізації. Та в даний час не існує значних відмінностей у бюджетних відносинах та процесах між федераціями та унітарними державами, так, в розвинених унітарних державах йде процес децентралізації, федеративних – централізації. Розглянемо переваги та недоліки в бюджетній сфері федеративної держави (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки в бюджетній сфері федеративної держави

Перевага	Недолік
Децентралізація дозволяє оптимізувати вертикальну структуру громадського сектора, передати фінансові повноваження та зобов'язання щодо надання суспільних благ на рівень, що володіє найбільшими можливостями для їх виконання.	Різниця у доходах та витратах між регіонами призводить до нерівномірного їх розвитку, що супроводжується переміщенням підприємств та людей, тим самим порушується принцип горизонтальності.
Місцеві влади мають більше інформації про місцеві умови та переваги, ніж центральна влада.	Можливе виникнення нераціонального повторення функцій і повноважень, в той же час частина функцій може бути охопленою жодним з рівнів управління.
Фінансова децентралізація призводить до виникнення конкуренції між регіонами, що призводить до оптимального розподілу ресурсів, населення отримує можливість обирати регіон, що найкраще задовольнятиме потреби їх діяльності.	Можливі недоліки в законодавчому регулюванні щодо повноважень, коли місцеві органи влади не виконують певну роботу вважаючи це завданням центральної влади, центральні органи завданням місцевої влади. Як наслідок населення, не отримуючи певних послуг, не знає куди звертатися.
Децентралізація, за виконання певних умов, створює ситуацію, коли регіони взаємообмежують один одного з приводу втручання в функціонування національної економіки.	Федеративний устрій в бюджетній сфері може призвести до надмірної конкуренції між регіонами, можливого введення мит, погіршення взаємовідносин між регіонами.

Отже, основною перевагою федеративного устрою в бюджетній сфері, на наш погляд, є залучення громади регіону до процесу формування місцевого бюджету, врахування можливостей та потреб регіону. Також автономія стимулює його розвиток тим, що кошти отримані регіоном, більшою мірою, залишаються на його території.

Основним недоліком, на наш погляд, є нерівномірний розвиток регіонів та можливе нарощення конкуренції, що погіршить міжбюджетні відносини.

Україна, як унітарна держава, має два рівні бюджетної системи: державний та місцевий бюджети. На відміну від федеративної держави, що має ще бюджет федерацій, в Україні розподіл та контроль за виконанням бюджету здійснює центральна влада в особі державних органів виконавчої влади. Даний аспект прийнято вважати централізацією, що притаманна практично всім державам з унітарним устроєм, та чи настільки поганою є бюджетна система в унітарній державі, розглянемо в таблиці 2.

Переваги та недоліки в бюджетній сфері унітарної держави

Перевага	Недолік
Наявність одного уряду та єдиного урядового процесу у всій країні. У цій системі діють одні й ті ж правила, що застосовуються на всій території держави. Практично немає відмінностей в наданні послуг та реалізації бюджету між регіонами.	Єдиний уряд не забезпечує швидке реагування на потреби окремих областей, не враховуються регіональні відмінності.
Гроші та торговельні потоки переміщуються без обмежень, внутрішніх регіональних бар'єрів. Єдина система оподаткування.	За наявності лише одного уряду, структура бюджетної системи стає громіздкою, що призводить до зниження реагування на потреби регіонів.
Централізований розподіл коштів дозволяє регіонам розвиватися рівномірно та надає всьому населенню однакові можливості та блага.	

Унітарний державний устрій, на наш погляд, має основну перевагу в тому, що система бюджетної сфери є однаковою на всій території, що виключає непорозуміння в функціях та обов'язках суб'єктів даної системи. Недоліком, звісно ж, є незначне врахування регіональних особливостей у бюджетному процесі.

Україна в функціональних аспектах має досвід федеральної держави в бюджетній сфері. Маючи в своєму складі Автономну республіку Крим, де бюджетний процес регулює уряд автономії, а бюджет приймає Верховна Рада Криму. Даний аспект не має суттєвого впливу на бюджетну сферу держави, адже формування, прийняття, затвердження бюджету є однаковим у всіх регіонах. Суть є незмінною, відмінність лише в органах, що здійснюють ці дії, в АР Крим це уряд та Верховна Рада, в областях – обласні державні адміністрації та обласні ради.

По суті, ні унітарна, ні федеративна держави не мають яких-небудь переваг одна перед одною у питанні розмежування компетенції між рівнями влади. Не можна також стверджувати, що унітарний чи федеративний устрій забезпечують краще або гірше державне регулювання розвитку своїх територій. Державний устрій не формує ні якість, ні успішність такого регулювання, але безпосередньо формує його модель, схему, механізм, процедури.

На даний момент в Україні бюджетна система не потребує законодавчих змін, тим паче змін територіального та бюджетного устроїв. Федералізація України не матиме позитивного впливу на бюджетну систему взагалі, та бюджетний процес в т. ч. Регіони України є значною мірою залежними один від одного, федералізація, надаючи більшу автономію регіонам, погіршить міжбюджетні відносини, зменшить вплив центральної влади на місцях. Таким чином, в бюджетній сфері відбудеться дисбаланс, можливе встановлення додаткових місцевих податків, що матиме негативну реакцію з боку населення. Зважаючи на зовнішні борги України, складний економічний та політичний стан держави, федералізація матиме негативні наслідки як в економічному, так і політичному аспектах.

Основні ж переваги в бюджетній сфері федеральної держави для їх використання не потребують законодавчих змін. Всі процеси залежать виключно від місцевих органів влади, які наділені достатньою автономією, щоб використовувати наявні ресурси з користю, долучати до бюджетного процесу громаду регіонів, робити прогнози та аналізувати можливості, розвивати підприємництво тощо.